

Sygn. akt I PK 30/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa K. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki komandytowej w W.

przeciwko M. z siedzibą w B. oraz W. z siedzibą w W.

o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w dniu 22 września 2020 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 21 sierpnia 2018 r., sygn. akt III APa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Powódka K. Sp. z o.o. Spółka komandytowa w W. w pozwie wniesionym przeciwko Międzyzakładowej Organizacji (...) Wolnego Związku Zawodowego Z. z siedzibą w B. oraz Wolnemu Związkowi Zawodowemu Z. z siedzibą W. wniosła o ustalenie, że struktura organizacyjna Międzyzakładowej Organizacji (...) Wolnego

Związku Zawodowego Z. z siedzibą w B., zarejestrowanej na podstawie statutu związku zawodowego Wolnego Związku Zawodowego Z. z siedzibą W., nie posiada statusu międzyzakładowej organizacji związkowej, w związku z czym w okresie od dnia 13 lutego 2016 r. do dnia wniesienia pozwu, pozwana nie objęła zakresem swojego działania zakładu pracy powódki.

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 22 lutego 2018 r. oddalił powództwo i rozstrzygnął o kosztach postępowania w sprawie.

Sąd Okręgowy ustalił, że Wolny Związek Zawodowy Z. z siedzibą W. (dalej jako WZZ Z.) jest związkiem zawodowym działającym na obszarze całego kraju. W dniu 10 grudnia 2015 r. uzyskał on osobowość prawną z mocy wpisu do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej pod numerem KRS (...). Do reprezentowania wymienionego podmiotu jest uprawniony przewodniczący związku działający łącznie z innym członkiem zarządu związku lub inne osoby działające na podstawie pisemnego pełnomocnictwa udzielonego zgodnie z zasadami reprezentacji. Podstawę działania WZZ Z. stanowi statut tego związku zatwierdzony na zebraniu delegatów związku w dniu 31 października 2015 r. Jednostki organizacyjne WZZ Z., zgodnie z § 1 ust. 10 statutu związku, nabywają osobowość zgodnie z przepisami prawa na mocy uchwały zarządu krajowego związku. W dniu 24 stycznia 2016 r. odbyło się zebranie założycielskie 11 osób, które po zapoznaniu się ze statutem WZZ Z. oraz celami i zadaniami w nim określonymi podjęło jednogłośnie uchwałę o utworzeniu Międzyzakładowej Organizacji (...) Wolnego Związku Zawodowego Z. z siedzibą w B. (dalej jako międzyzakładowa organizacja (...) lub pozwana). Organizacja swoim działaniem objęła zakłady: R. Sp. z o.o. w P., M. Sp. z o.o. w B., Szpital Wojewódzki im. (...) w B. oraz teren całej Rzeczypospolitej Polskiej. W dniu 25 stycznia 2016 r. WZZ Z. zarejestrował międzyzakładową organizację pod nr (...). W dniu 13 lutego 2016 r. odbyło się z kolei zebranie międzyzakładowej organizacji (...), w którym uczestniczyło 9 członków i w trakcie którego podjęto następujące uchwały: (-) nr 5.(...).2016 o rozszerzeniu międzyzakładowej organizacji (...) o pracowników Firmy K., (-) nr 6.(...).2016 o rozszerzeniu zarządu międzyzakładowej organizacji (...) o P. K., który wszedł w skład zarządu jako wiceprzewodniczący; (-) nr 7.(...).2016 o wyznaczeniu

P. K. i W. J. do reprezentowania międzyzakładowej organizacji (...) wobec pracodawcy firmy K. lub osoby dokonującej w imieniu tego pracodawcy czynności prawa pracy; (-) nr 8.(...).2016 o objęciu P. K. ochroną przewidzianą w art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych. Uchwałą zarządu WZZ Z. nr 9.2016 z dnia 15 lutego 2016 r. dokonano natomiast zmiany brzmienia uchwały nr 7.2016 o zarejestrowaniu w powstałym rejestrze organizacji (...) o nazwie Międzyzakładowa Organizacja (...) Wolnego Związku Zawodowego Z. przez rozszerzenie działania tej organizacji na Zakład K. Sp. z o.o. w W. i zezwolono na przeprowadzenie wyborów w organizacji celem wyłonienia reprezentanta z nowo przyłączonego zakładu pracy. Stwierdzono też, iż międzyzakładowa organizacja (...) jest jednostką organizacyjną WZZ Z. i ma wszelkie pełnomocnictwa do kontaktów na terenie swojego działania, w tym z jednostkami samorządowymi. Tym samym uchwała nr 7.2006 otrzymała nowe brzmienie i nowy nr 7a.2016. Uchwałą nr 10.2016 z dnia 15 lutego 2016 r. zarząd krajowy WZZ Z. w oparciu o § 1 ust. 10 statutu nadał międzyzakładowej organizacji (...) osobowość prawną jako jednostce organizacyjnej związku.

Sąd pierwszej instancji ustalił ponadto, że międzyzakładowa organizacja (...) w piśmie z dnia 2 marca 2016 r. przedstawiła powódce zarząd w osobach: 1. W. J. - przewodniczącego (Szpital Wojewódzki im. (...)), 2. J. G. - wiceprzewodniczącego (R.), 3. E. Ł. - wiceprzewodniczącej (M.), 4. G. B. - sekretarza (Szpital Wojewódzki im. (...)), 5. A. W. - skarbnika (Szpital Wojewódzki im. (...)), 6. P. K. - wiceprzewodniczącego (K.). Jednocześnie międzyzakładowa organizacja (...) poinformowała powódkę, że jej zarząd jako osoby, o których mowa w art. 32 ust. 1 o związkach zawodowych, upoważnione do reprezentowania organizacji wobec pracodawcy lub osoby dokonującej za pracodawcę czynności z zakresu prawa pracy, spraw dotyczących pracowników zakładu K., upoważnił P. K. i W. J.. Osobom tym zarząd międzyzakładowej organizacji (...) udzielił ochrony z art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych od dnia podjęcia uchwały. Poinformowano także, iż międzyzakładową organizację (...) obejmują przepisy art. 34² pkt 1 i 2 ustawy o związkach zawodowych.

Powódka reprezentowana przez członka Zarządu M. B. pismem z dnia 3 marca 2016 r. wypowiedziała P. K. umowę o pracę z zachowaniem 3-miesięcznego

okresu wypowiedzenia z powodu likwidacji stanowiska pracy kierownika grupy w dziale artykułów spożywczych w markecie w B., a pismem z dnia 3 marca 2016 r. reprezentowana przez dyrektora marketu Agnieszkę Skórkę wypowiedziała B. W. umowę o pracę z zachowaniem 3-miesięcznego okresu wypowiedzenia z powodu długotrwałych nieobecności w pracy spowodowanych absencjami chorobowymi, co powodowało dezorganizację pracy w markecie w B.. Przed wypowiedzeniem tych umów o pracę powódka nie konsultowała zamiaru wypowiedzenia z pozwaną międzyzakładową organizacją (...). Umowy te uległy rozwiązaniu w dniu 30 czerwca 2016 r., a P. K. i B. W. wnieśli do Sądu Rejonowego w B. pozwy o przywrócenie do pracy, podnosząc, że umowy o pracę zostały rozwiązane z naruszeniem art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o związkach zawodowych, to jest bez zgody zarządu zakładowej organizacji związkowej. Sąd Rejonowy w B. zawiesił postępowania w obu wymienionych sprawach do czasu rozpoznania niniejszego pozwu.

W Sądzie Rejonowym w B. toczyło się także postępowanie w sprawie z oskarżenia Państwowej Inspekcji Pracy przeciwko A. S. będącej osobą działającą w imieniu pracodawcy - dyrektorem marketu K. Sp. z o.o. Spółka komandytowa i M. B. będącym osobą działającą w imieniu pracodawcy - członkiem zarządu K. Sp. z o.o. o to, że w dniu 3 marca 2016 r. w B. wypowiedzieli oni umowę o pracę zawartą z P. K., pełniącym funkcję wiceprzewodniczącego międzyzakładowej organizacji (...), w sposób rażący naruszając przepisy prawa pracy, bez zgody zarządu organizacji związkowej, tj. o wykroczenie z art. 281 pkt 3 k.p. (w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 r. i art. 34² ustawy o związkach zawodowych. Sąd Rejonowy w B. wyrokiem nakazowym z dnia 10 czerwca 2017 r. uznał M. B. za winnego dokonania zarzucanego mu czynu i za to wymierzył mu karę grzywny w wysokości 300 zł. Wyrok uprawomocnił się w dniu 17 czerwca 2017 r. Z kolei wyrokiem z dnia 11 maja 2017r. Sąd Rejonowy w B. uniewinnił A. S. od dokonania zarzucanego jej czynu. Wyrok uprawomocnił się w dniu 17 czerwca 2017 r.

Sąd Okręgowy ustalił również, że powódka odpowiada na wszelkie zapytania i wnioski wystosowane do niego przez międzyzakładową organizację (...), na bieżąco pobiera z wynagrodzeń pracowników zrzeszonych w tej organizacji składki związkowe i odprowadza je na wskazane przez pracowników konto organizacji,

konsultuje z międzyzakładową organizacją (...) zmiany w regulaminach spółki oraz zaprasza tę organizację do brania udziału w posiedzeniach komisji socjalnej spółki.

Sąd Rejonowy w W. XII Wydział Gospodarczy postanowieniem z dnia 8 września 2017 r., wydanym w sprawie WA XII Ns - Rej KRS XII (...), wpisał międzyzakładową organizację (...) do Krajowego Rejestru Sądowego (dalej jako KRS) jako jednostkę terenową WZZ Z.. Związek ten posiada następujące jednostki organizacyjne: a) Organizacja Podstawowa (...); b) Międzyzakładowa Organizacja (...) Wolnego Związku Zawodowego Z. w B. obejmująca R. Sp. z o.o. w P., M. Sp. z o.o. w B., Szpital Wojewódzki im. (...) w B. oraz K.; c) Ogólnopolska Branżowa Organizacja Pracowników (...); d) Ogólnopolska Środowiskowa Organizacja Pracowników (...) na terenie Rzeczypospolitej (...); e) Ogólnopolska Środowiskowa Organizacja „Z.” – (...); f) Ogólnopolska Branżowa Organizacja Pracowników (...); g) Zakładowa Organizacja Wolnego Związku Zawodowego Z. (...) obejmująca Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr (...) dla Dzieci Niepełnosprawnych Ruchowo im. (...) w P.; h) Międzyzakładowa Organizacja Wolnego Związku Zawodowego Z. (...) obejmująca I. Sp. z o.o. w K., M. Sp. z o.o. w K., N. Sp. z o.o. w K., N. Sp. z o.o. w K. - zarejestrowana w KRS; i) Zakładowa Organizacja Wolnego Związku Zawodowego Z. (...).

Powołując się na tak ustalony stan faktyczny sprawy, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo wniesione na podstawie art. 189 k.p.c. podlega oddaleniu z uwagi na brak interesu prawnego w żądaniu ustalenia przez powódkę, że struktura organizacyjna międzyzakładowej organizacji (...) nie posiada statusu międzyzakładowej organizacji związkowej, w związku z czym w okresie od 13 lutego 2016 r. do dnia wniesienia pozwu, czyli do dnia 6 lutego 2017 r. nie objęła zakresem swojego działania zakładu pracy powódki.

Sąd pierwszej instancji przypomniiał regulację art. 189 k.p.c. oraz stwierdził, że interes prawny w rozumieniu tego przepisu oznacza istnienie obiektywnie rozumianej niepewności w rozumianej ocenie sytuacji, a nie tylko w subiektywnym odczuciu powoda. Poszukiwanie ochrony sfery własnych praw w drodze powództwa o ustalenie jest więc w zasadzie wyłączone, jeżeli ochronę tę może zapewnić w szczególności inne powództwo.

Sąd Okręgowy podkreślił w związku z tym, że powódka kwestionuje legalność powstania, a tym samym prawo do działania na terenie jej zakładu międzyzakładowej organizacji (...) w okresie od 13 lutego 2016 r. do dnia 6 lutego 2017 r. Legalność działania pozwanej wobec wpisania jej do KRS w dniu 8 września 2017 r. na podstawie postanowienie Sądu Rejonowego w W. jako jednostki terenowej WZZ Z. nie może już bowiem być kwestionowana, ponieważ Sąd w niniejszej sprawie jest z mocy art. 365 k.p.c. związany prawomocnym postanowieniem z dnia 8 września 2017 r. Powyższe postanowienie wiąże nie tylko Sąd, ale także strony, w tym stronę powodową w związku z tym strona powodowa w niniejszym procesie nie może skutecznie zwalczać skutków prawnych wynikających z prawomocnego postanowienia sądu z dnia 8 września 2017 r. Dopóki to postanowienie nie zostanie wzruszone, strona powodowa nie może kwestionować tego, że pozwana międzyzakładowa organizacja posiada osobowość prawną. Tym samym powódka nie może żądać w niniejszym procesie badania legalności uchwał, na mocy których zawiązała się pozwana. Te okoliczności władny był ocenić i zbadać sąd rejestrowy przed dokonaniem wpisu.

Przedmiot sporu, to jest ustalenie, czy międzyzakładowa organizacja (...) posiada status międzyzakładowej organizacji związkowej, ogranicza się więc jedynie do ram czasowych określonych żądaniem pozwu od dnia 13 lutego 2016 r. do dnia 6 lutego 2017 r. W tym okresie strona powodowa kwestionowała uprawnienia międzyzakładowej organizacji (...) do reprezentowania pracowników strony powodowej w sprawach z zakresu prawa pracy. Na tym tle powstały dwa spory sądowe pomiędzy pracownikami powódki będącymi członkami międzyzakładowej organizacji (...), to jest P. K. i B. W. a stroną powodową o przywrócenie do pracy u powoda (pozwy z dnia 10 czerwca 2016 r.). Powódka wypowiedziała bowiem umowy o pracę z tymi pracownikami w dniu 3 marca 2016 r. bez konsultacji zamiaru zwolnienia z międzyzakładową organizacją (...), co P. K. i B. W. kwestionują we wniesionych do Sądu Rejonowego w B. pozwach o przywrócenie do pracy. Sprawy te nie zostały zaś rozstrzygnięte.

Zdaniem Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy w B., rozpoznając sprawy obu wymienionych pracowników o przywrócenie do pracy musi jednak zbadać, czy P. K. i B. W. w dacie wypowiedzenia im umów o pracę, czyli w dniu 3 marca 2016 r.

podlegali ochronie związku zawodowego, a co za tym idzie, czy dokonane im przez pracodawcę wypowiedzenia bez konsultacji związkowej były zgodne z prawem. Tym samym Sąd Rejonowy będzie musiał dokonać kontroli, czy pozwana międzyzakładowa organizacja (...) była uprawniona do reprezentacji pracowników powódki i od kiedy. Musi zatem rozstrzygnąć czy po stronie pracodawcy istniały obowiązki względem tejże organizacji związkowej z zakresu indywidualnego prawa pracy i zbiorowego prawa pracy, w konsekwencji czego spór w zakresie posiadania przez międzyzakładową organizację (...) statusu międzyzakładowej organizacji związkowej w okresie od dnia 13 lutego 2016 r. zostanie rozstrzygnięty w sprawach o przywrócenie pracowników powoda do pracy. Jeśli więc powódka może zaspokoić swoje żądanie objęte niniejszym pozwem w sprawach już zawisłych przed Sądem Rejonowym w B. o przywrócenie do pracy, to nie ma interesu prawnego w żądaniu takiego ustalenia w odrębnym postępowaniu w niniejszej sprawie. W spornym okresie nie było natomiast innych sytuacji, w których powódka nie współdziałała z międzyzakładową organizacją (...) w sprawach z zakresu indywidualnego i zbiorowego prawa pracy. Wręcz przeciwnie strona powodowa - poza sprawą P. K. i B. W. - uzgadniała w spornym okresie z pozwaną organizacją wszystkie kwestie związane z indywidualnym i zbiorowym prawem pracy.

Sąd pierwszej instancji zauważył również, że powódka wychodzi z błędnego założenia, że brak wpisu międzyzakładowej organizacji (...) do KRS w spornym okresie jest jednoznaczny z nieposiadaniem przez nią statusu międzyzakładowej organizacji związkowej, albowiem ustawa o związkach zawodowych nie wiąże statusu międzyzakładowej organizacji związkowej z posiadaniem przez nią osobowości prawnej. Obowiązujące przepisy prawa pracy nie definiują pojęcia międzyzakładowej organizacji związkowej. Orzecznictwo określa zaś międzyzakładową organizację związkową jako strukturę związku zawodowego, która zakresem swojego działania obejmuje co najmniej dwóch pracodawców w rozumieniu art. 3 k.p. i zarazem każdego z nich obejmuje jako całość, czyli bez ograniczenia do poszczególnych wewnętrznych części składowych danego podmiotu noszącego miano pracodawcy (jego placówek, oddziałów czy wydziałów). U każdego z tych pracodawców powinna być zatrudniona przynajmniej jedna osoba będąca członkiem danej organizacji związkowej. Wbrew sugestiom skarżącej,

międzyzakładowa organizacja (...) spełnia powyższe kryteria, albowiem zakres jej działania wykracza poza jednego pracodawcę (obejmuje R. Sp. z o.o. z/s w P., M. Sp. z o.o. z/s w B., Szpital Wojewódzki im. (...) w B. oraz powodowy K.), a jednocześnie nie zawężono tegoż zakresu do niektórych wewnętrznych struktur organizacyjnych konkretnych pracodawców.

W ocenie Sądu Okręgowego, odmienną kwestią jest natomiast posiadanie przez międzyzakładową organizację związkową uprawnień zakładowej organizacji związkowej z art. 26 ustawy o związkach zawodowych. Takie uprawnienia w myśl art. 34 w związku z art. 25¹ ust. 1 ustawy o związkach zawodowych przysługują jedynie takiej międzyzakładowej organizacji związkowej, która zrzesza co najmniej 10 członków będących: pracownikami lub osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy o pracę, nakładczą u pracodawcy objętego działaniem tej organizacji albo funkcjonariuszami, o których mowa w art. 2 ust. 6, pełniącymi służbę w jednostce objętej działaniem tej organizacji. Przy ustalaniu liczby członków, o której mowa w art. 25¹ ust. 1, uwzględnia się liczbę członków międzyzakładowej organizacji związkowej zatrudnionych u wszystkich pracodawców objętych działaniem tej organizacji (art. 34 ust. 2 ustawy). Jak wynikało jednak z informacji przekazanej przez pozwane, stan ilościowy międzyzakładowej organizacji (...) w spornym okresie spełniał te kryteria.

Zupełnie inną kwestią jest z kolei posiadanie przez międzyzakładową organizację związkową statusu organizacji reprezentatywnej w rozumieniu art. 241^{25a} k.p., co z kolei jest istotne dla ustalenia liczby pracowników podlegających ochronie przewidzianej w art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych, jednakże spór w tej kwestii jest władny rozstrzygnąć Sąd Rejonowy w B. w sprawie o przywrócenie do pracy P. K., który został wskazany przez międzyzakładową organizację (...) jako pracownik podlegający ochronie z art. 32 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych. Jest to zresztą kolejny dowód na brak interesu prawnego w żądaniu ustalenia przez powódkę w niniejszym procesie, czy międzyzakładowa organizacja (...) posiada status międzyzakładowej organizacji związkowej i czy objęła zakresem działania powódkę.

Sąd pierwszej instancji zauważył też, że posiadanie przez związek zawodowy statusu międzyzakładowej organizacji związkowej w rozumieniu art. 34

ustawy nie przesądza o jej osobowości prawnej. O tym, które jednostki organizacyjne związku zawodowego posiadają osobowość prawną, zgodnie z zasadą wolności związkowej, decydują statuty oraz uchwały związkowe, które określają swobodnie struktury organizacyjne związków zawodowych (art. 9 ustawy o związkach zawodowych). Statut związku obligatoryjnie zawiera postanowienia dotyczące struktury organizacyjnej związku (art. 13 pkt 7 ustawy), ze wskazaniem, które z jednostek organizacyjnych związku mają osobowość prawną. Zasady tworzenia związków zawodowych zostały unormowane w rozdziale 2 ustawy o związkach zawodowych zatytułowanym „Tworzenie związków zawodowych”. Z art. 14 ust. 1 ustawy wynika zaś, że obowiązkowi rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym podlega jedynie związek zawodowy, a nie jego jednostki organizacyjne. Stosownie do art. 15 ust. 1 ustawy związek zawodowy oraz jego jednostki organizacyjne wskazane w statucie nabywają osobowość prawną z dniem zarejestrowania. Redakcja art. 15 ust. 1 ustawy („związek zawodowy oraz jego jednostki organizacyjne wskazane w statucie nabywają osobowość prawną z dniem zarejestrowania”) może co prawda budzić pewne wątpliwości, ale jedynie wówczas, gdy przepis ten interpretuje się samodzielnie, w oderwaniu od pozostałych unormowań ustawy oraz całego systemu prawnego. Literalna wykładnia art. 15 ust. 1 ustawy może prowadzić do wniosku, że rejestracji podlega nie tylko związek zawodowy, ale także jego jednostki organizacyjne. Taki wniosek jest jednak nie do przyjęcia w świetle całokształtu uregulowań ustawy o związkach zawodowych. Dlatego przyjmuje się, iż przepis ten rozstrzyga jedynie o tym, od jakiego momentu nabywają osobowość prawną jednostki organizacyjne wskazane w statucie, a nie o tym, iż podlegają one rejestracji przez sąd. Związek zawodowy powstaje z mocy uchwały o jego utworzeniu (art. 12), przy czym osoby, które podjęły uchwałę o utworzeniu związku zawodowego, uchwalają statut i wybierają komitet założycielski. Komitet ten (art. 14) składa wniosek o rejestrację związku zawodowego w sądzie, który odmówi rejestracji związku zawodowego, jeżeli nie zostały spełnione wymagania określone w art. 12 i 13 lub jeżeli statut związku jest niezgodny z przepisami ustawy. Z powyższego wynika, że w świetle przepisów ustawy o związkach zawodowych rejestracji podlega związek zawodowy, a nie jego wewnętrzne struktury organizacyjne. Przepisy ustawy odnoszą się bowiem do

komitetu założycielskiego związku zawodowego, a nie do założycieli jego wewnętrznych jednostek organizacyjnych; przedmiotem oceny sądu rejestracyjnego jest statut związku zawodowego, a nie statut jego wewnętrznej. Przepis art. 14 nie może być rozumiany w ten sposób, że obowiązki rejestracji w KRS podlegają także jednostki organizacyjne związku zawodowego. Obowiązek taki nie wynika z żadnego przepisu rangi ustawowej, w tym ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, w analizie omawianego problemu szczególnie istotne znaczenie ma brzmienie art. 13 pkt 7 ustawy o związkach zawodowych, w myśl którego statut związku zawodowego ma określać strukturę organizacyjną związku zawodowego ze wskazaniem, które z jednostek organizacyjnych związku mają osobowość prawną. Zwrot „wskazanie, które jednostki organizacyjne związku zawodowego mają osobowość prawną” świadczy o tym, że wolą ustawodawcy było to, by sam statut związku zawodowego przesądzał o tym, które jego jednostki mają osobowość prawną. Zatem sprawa posiadania lub braku osobowości prawnej jednostek organizacyjnych została pozostawiona w gestii danego związku zawodowego i od postanowień statutu związku zależy, czy dana jego jednostka jest równocześnie osobą prawną. Przy czym wskazanie w statucie jednostek organizacyjnych mających osobowość prawną ma charakter ogólny, ponieważ odnosi się jedynie do określonych typów jednostek organizacyjnych, którym przysługuje osobowość prawną. Nie wymaga natomiast wymienienia z nazwy konkretnej jednostki organizacyjnej i nie wymienia z nazwy konkretnie istniejących w danym momencie jednostek organizacyjnych. Przepis art. 15 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych („związek zawodowy oraz jego jednostki organizacyjne, wskazane w statucie, nabywają osobowość prawną z dniem zarejestrowania”) należy interpretować w taki sposób, że postanowienia statutu mają decydujące znaczenie dla ustalenia osobowości pewnej jednostek organizacyjnych. Jeżeli więc dany związek zawodowy decyduje się na przyznanie osobowości swoim jednostkom organizacyjnym już po uchwaleniu statutu i zarejestrowaniu związku w sądzie, to o chwili nabycia osobowości przez te jednostki rozstrzyga decyzja związku znajdująca wyraz w treści statutu i jego zmianach. Na rzecz takiej wykładni przemawiają nie tylko racje logiczno-językowe i

systemowe, lecz także wzgląd na zasadę wolności związkowej wynikającą - między innym - z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji nr 87 MOP z dnia 9 lipca 1948 r. (Dz.U. z 1958 r. Nr 29, poz. 125) dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych. Wola związku zawodowego znajduje wyraz zwłaszcza w jego statucie, w którym jego członkowie rozstrzygają swobodnie między innymi o tym, czy i które jego jednostki organizacyjne mają osobowość prawną, zaś wprowadzenie w tym zakresie jakichś dodatkowych rygorów zewnętrznych i instrumentów kontroli ze strony sądu dokonującego dodatkowych aktów rejestracji (rejestracji wewnętrznych jednostek związku) niewątpliwie stanowi istotne ograniczenie swobody działań związkowych. Jednocześnie może prowadzić ono do osłabienia tego stopnia spójności organizacyjnej związku zawodowego, który znalazł wyraz w założeniach i postanowieniach statutowych, co należy ocenić jako sprzeczne z wolą całego związku zawodowego, skoro statut jest najważniejszym aktem prawnym spośród wewnętrznych aktów związku zawodowego. Akceptacja odmiennego poglądu, zgodnie z którym osobowość prawna może się łączyć tylko (bez wyjątku) z aktem rejestracji, pozostawałaby w sprzeczności z art. 37 k.c., który stanowi wprawdzie, że jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną z chwilą jej wpisania do właściwego rejestru, ale jednocześnie przewiduje możliwość innego rozstrzygnięcia w przepisach szczególnych. Właśnie ustawa o związkach zawodowych zawiera w swej treści przepisy szczególne, które ustanawiają odrębne reguły nabywania osobowości prawnej przez wewnętrzne jednostki organizacyjne związku zawodowego.

Uwzględniając powyższe rozważania, Sąd Okręgowy uznał, że WZZ Z. nie miał obowiązku określenia w statucie konkretnych jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną. Zapis statutu, zgodnie z którym jednostki organizacyjne związku nabywają osobowość prawną zgodnie z przepisami prawa na mocy uchwały zarządu krajowego, jest więc wystarczający do nadania takiej osobowości nowo powstałym jednostkom organizacyjnym. Za takim stanowiskiem przemawia decyzja ustawodawcy o ograniczeniu sądowej kontroli działalności związków zawodowych do etapu rejestracji związku, jego statutu, zmian statutu (art. 14-18 i art. 36 ustawy o związkach zawodowych).

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 21 sierpnia 2018 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez powódkę od wyroku Sądu pierwszej instancji, oddalił tę apelację.

Sąd Apelacyjny przypomniiał, że dopuszczalność powództwa o ustalenie w świetle art. 189 k.p.c. zależy od istnienia interesu prawnego w ustaleniu. Dla zbadania, czy interes prawny istnieje, każdorazowo należy rozważyć i poddać ocenie okoliczność, jak uwzględnienie powództwa wpłynie na sytuację powoda, zważywszy, że interes z reguły nie istnieje wówczas, gdy powód ma inne możliwości ochrony swoich praw. O interesie prawnym w rozumieniu art. 189 k.p.c. można zatem mówić tylko wówczas wtedy, gdy między stronami istnieje niepewność stanu prawnego lub prawa, przy czym konieczne jest, aby zagrożenie to istniało nie tylko w wyobrażeniu i odczuciu powoda, lecz także obiektywnie.

Odnosząc te uwagi do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, Sąd Apelacyjny stwierdził, że opisana sytuacja w sprawie tej nie zachodziła. Z treści pozwu wynikało bowiem, że powódka dochodziła ustalenia, że międzyzakładowa organizacja (...) nie posiada statusu międzyzakładowej organizacji związkowej, w związku z czym w okresie od dnia 13 lutego 2016 r. do dnia 6 lutego 2017 r. nie objęła zakresem swojego działania zakładu pracy powódki. Analiza przebiegu postępowania w niniejszej sprawie oraz treści apelacji wskazywała jednak, że powódka chce w istocie wykorzystać wytoczone powództwo do podważenia prawidłowości (zgodności z prawem) uchwał podjętych przez międzyzakładową organizację (...) o objęciu powódki działaniem tej organizacji oraz uchwały WZZ Z. o utworzeniu międzyzakładowej organizacji (...) i nadaniu jej osobowości prawnej.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, Sąd pierwszej instancji słusznie uznał jednak, iż powódka nie miała w tej sprawie interesu prawnego, zwłaszcza w sytuacji wpisania międzyzakładowej organizacji (...) do Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 8 września 2017 r. Postanowienie to - jak słusznie przyjął Sąd Okręgowy - wiąże bowiem na mocy art. 365 k.p.c. zarówno Sąd w tej sprawie, jak i powódkę.

Sąd Apelacyjny stwierdził ponadto, że kwestie struktur związkowych reguluje art. 9 ustawy o związkach zawodowych, zgodnie z którym statuty oraz uchwały związkowe określają swobodnie struktury organizacyjne związków zawodowych.

Przepis ten jednocześnie oznacza, że związek zawodowy może w statucie swobodnie ustalić swoją strukturę organizacyjną, przydając tworzącym jednostkom organizacyjnym dowolne nazewnictwo. Należy zaś odróżnić sam związek zawodowy od jego struktur, to jest jednostek organizacyjnych, albowiem związek zawodowy stanowi co do zasady swoistego rodzaju „bazę” do tego, by w jego ramach mogły działać organizacje związkowe, czyli jego jednostki organizacyjne. Władze związku jedynie zarządzają związkiem jako całością, z kolei jego jednostki organizacyjne działają samodzielnie i niezależnie, a ich kompetencje określa art. 26 ustawy o związkach zawodowych. Zgodnie z powszechnie przyjętym poglądem wyrażanym, tak w doktrynie, jak i judykaturze, znajdującym swoje odzwierciedlenie w zapisach ustawy o związkach zawodowych, podstawową strukturą organizacyjną ruchu związkowego jest przy tym zakładowa organizacja związkowa. Taką podstawową jednostką jest oczywiście również międzyzakładowa organizacja związkowa, do której należy stosować przepisy odnoszące się do zakładowych organizacji związkowych (art. 34 ustawy o związkach zawodowych), a różnica między tymi dwoma podmiotami wyraża się tylko i wyłącznie w tym, że międzyzakładowa organizacja związkowa obejmuje swoją właściwością więcej niż jednego pracodawcę, podczas gdy zakładowa organizacja związkowa działa wyłącznie u jednego pracodawcy. Mając zatem na względzie, że to statut lub uchwała związku ma rozstrzygające znaczenie dla kształtu jego wewnętrznych struktur organizacyjnych, a zatem kluczowa jest kwestia czy statut WZZ Z. zawiera postanowienia odnoszące się do jednostek organizacyjnych.

Zdaniem powódki, statut pozwanego związku uniemożliwia mu tworzenie jednostek organizacyjnych związku zawodowego i nadawania im osobowości prawnej, gdyż nie spełnia obligatoryjnych wymagań prawnych wynikających z art. 13 ust. 7 ustawy o związkach zawodowych. Zgodnie z tym przepisem statut związku zawodowego w szczególności powinien określać strukturę organizacyjną związku ze wskazaniem, które z jednostek organizacyjnych związku mają osobowość prawną. W doktrynie wskazuje się, że w ustalaniu wewnętrznej struktury organizacyjnej występuje swoboda, jednak obowiązkiem związku jest wskazanie, która struktura posiada osobowość prawną. W § 1 ust. 10 statutu WZZ Z. zawarto jednak zapis, że jednostki organizacyjne związku nabywają osobowość

prawną zgodnie z przepisami prawa na mocy uchwały zarządu krajowego. Z kolei § 3 ust. 4 statutu przewiduje, że siedzibą władz organizacji międzyzakładowych może być miasto wyznaczone na podstawie uchwały zarządu krajowego. Uregulowanie jest więc wystarczające do nadania takiej osobowości nowopowstałym jednostkom organizacyjnym, a takiej stanowisko potwierdza także postanowienie Sądu Rejestrowego dokonującego wpisu międzyzakładowej organizacji (...) do KRS.

Sąd Apelacyjny zauważył przy tym, że rejestracji w KRS obligatoryjnie podlega jedynie związek zawodowy i wraz z tym wpisem nabywa osobowość prawną (art. 14 i art. 15 ustawy o związkach zawodowych). Odnośnie do jednostek organizacyjnych związku należy zaś stwierdzić, że statuty i uchwały swobodnie określają struktury organizacyjne związku (art. 9 ustawy), tym samym w statucie związek może określić, które z jego jednostek organizacyjnych mają osobowość prawną (art. 13 pkt 7 ustawy). Jednostki te nabywają osobowość prawną z dniem zarejestrowania. Powołane przepisy obrazują zatem jasno, że w aktualnym stanie prawnym nie ma obowiązku rejestrowania jednostek związku w KRS. Owszem, związek zawodowy może wskazać w statucie jednostkę organizacyjną, która ma uzyskać osobowość prawną wraz z zarejestrowaniem, ale rzadko kiedy związki z uprawnienia takiego korzystają. W rejestrze związków zawodowych wpisuje się organizacje związkowe oraz ich jednostki organizacyjne, ale tylko te, które stosownie do postanowień statutu związku posiadają samodzielną osobowość prawną. Co więcej, wpis takiej jednostki do rejestru nie powoduje zasadniczej zmiany jej uprawnień i kompetencji, nadal bowiem posiada ona takie same ustawowe kompetencje i zakres działania (wynikający z brzmienia art. 26 ustawy o związkach zawodowych) jak jednostka do rejestru nie wpisana, dodatkowo może natomiast podejmować zobowiązania finansowe.

Sąd drugiej instancji wyjaśnił również, że ma rację Sąd Okręgowy, przyjmując, że prawomocne postanowienie Sądu Rejestrowego na mocy art. 365 § 1 k.p.c. jest wiążące zarówno dla Sądu, jak i strony powodowej. Warto przy tym zauważyć, że postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 8 września 2017 r. ma zdecydowanie dalej idące znaczenie niż wskazuje to Sąd Okręgowy. Rejestracji w KRS obligatoryjnie podlega jedynie związek zawodowy i wraz tym wpisem nabywa osobowość prawną. W rejestrze związków zawodowych wpisuje się organizacje

związkowe oraz ich jednostki organizacyjne, ale tylko te, które stosownie do postanowień statutu związku posiadają samodzielną osobowość prawną, jednakże wpis takiej jednostki do rejestru nie powoduje zasadniczej zmiany uprawnień i kompetencji. Wpis do KRS ma zatem charakter deklaratoryjny, czyli potwierdzający powstanie, zmianę lub ustanie stosunku prawnego lub prawa. Niemniej postanowienie z dnia 8 września 2017 r. ma istotne znaczenie, albowiem potwierdza, że postanowienia statutu WZZ Z. były wystarczające w świetle art. 13 ust. 7 ustawy o związkach zawodowych do skutecznego utworzenia jednostki organizacyjnej związku zawodowego - międzyzakładowej organizacji (...). Dokonując wpisu, Sąd rejestrowy badał bowiem zarówno statut związku, którego § 1 ust. 10 kwestionuje strona pozwana (zapewne Sądowi Apelacyjnemu chodziło w tym miejscu o powódkę), jak również zgodność z tym statutem podjętych uchwał o utworzeniu międzyzakładowej organizacji (...) i nadaniu jej osobowości prawnej, wobec czego za bezzasadny należało uznać zarzut dotyczący naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 13 ust. 7 ustawy o związkach zawodowych. Bez znaczenia w tej mierze był zaś argument, że powódka nie brała udziału w postępowaniu rejestrowym i nie mogła w nim złożyć stosownych dokumentów.

Sąd Apelacyjny uznał ponadto, że skoro sąd rejestrowy dokonał wpisu międzyzakładowej organizacji (...) w KRS jako jednostki organizacyjnej posiadającego osobowość prawną WZZ Z., to tym samym przesądził, że statut tego związku zawodowego jest zgodny z art. 13 ust. 7 ustawy o związkach zawodowych i przewiduje strukturę organizacyjną, a w jej ramach organizację międzyzakładową. Prawomocne postanowienie Sądu rejestrowego mające charakter deklaratoryjny miało więc znaczenie nie tylko na przyszłość, to jest od dnia dokonania wpisu, ale jednocześnie potwierdzało, że uchwała dotycząca zawiązania ww. międzyzakładowej organizacji została podjęta w zgodzie ze statutem WZZ Z., a skoro tak, to brak było podstaw do kwestionowania przez powódkę skuteczności objęcia jej działaniem międzyzakładowej organizacji (...).

Brak interesu powódki w ustaleniu, czy pozwana międzyzakładowa organizacja (...) posiada status międzyzakładowej organizacji związkowej, wynikał także z faktu, że kwestionowanie uprawnienia tej organizacji do reprezentowania pracowników powódki w sprawach z zakresu prawa pracy ograniczało się w istocie

do dwóch sporów sądowych pomiędzy pracownikami powódki będącymi członkami pozwanej międzyzakładowej organizacji (...) a powódką o przywrócenie do pracy. Sprawy te zawisły przed Sądem Rejonowym w B. i do chwili obecnej nie zostały rozstrzygnięte. Miał więc rację Sąd pierwszej instancji, uznając, że powódka zaspokoi swoje roszczenia objęte niniejszym pozwem w tamtych procesach, albowiem w sprawach tych Sąd Rejonowy będzie musiał ustalić, czy w dacie wypowiedzenia pracownikom powódki umów o pracę w dniu 3 marca 2016 r. podlegali oni ochronie związku zawodowej międzyzakładowej organizacji (...), a co za tym idzie, czy dokonane im wypowiedzenia umów o pracę bez konsultacji ze związkiem zawodowym były zgodne z prawem.

Powódka K. Sp. z o.o. Spółka komandytowa we Wrocławiu wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 21 sierpnia 2018 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego, to jest:

a) art. 13 ust. 7 w związku z art. 9 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych, przez błędną wykładnię i nieprawidłowe przyjęcie, że statut Wolnego Związku Zawodowego Z. zawiera postanowienia umożliwiające powoływanie jednostek organizacyjnych tego związku posiadających osobowość prawną, podczas gdy statut ten nie zawiera obligatoryjnych elementów wymaganych przepisami prawa, nie określa struktury organizacyjnej związku zawodowego oraz nie wskazuje jednostek organizacyjnych tego związku mających osobowość prawną, lecz w to miejsce w sposób niezgodny z prawem przewiduje nadawanie osobowości prawnej jednostkom organizacyjnym na podstawie uchwały zarządu związku;

b) art. 35 k.c., przez błędną wykładnię i nieprawidłowe uznanie, że powołano osobę prawną w postaci Międzyzakładowej Organizacji (...) Wolnego Związku Zawodowego Z. w sytuacji, gdy powołanie jednostki organizacyjnej Wolnego Związku Zawodowego Z. mającej osobowość prawną nie może nastąpić mocą uchwały zarządu tego związku, zaś sam statut Wolnego Związku Zawodowego Z. nie zawiera podstawy umożliwiającej powoływanie jednostek organizacyjnych mających osobowość prawną;

c) art. 189 k.p.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na oddaleniu powództwa w wyniku niesłusznego uznania, że powódka nie posiada interesu prawnego w żądaniu ustalenia, że Międzyzakładowa Organizacja (...) Wolnego Związku Zawodowego Z. nie posiada statusu międzyzakładowej organizacji związkowej, w związku z czym w okresie od dnia 13 lutego 2016 r. do dnia 6 lutego 2017 r. nie objęła zakresem swojego działania zakładu pracy K. Sp. z o. o. Sp. k. w sytuacji, gdy interes prawny powódki istnieje, uzasadniał rozpoznanie istoty sprawy i uwzględnienie powództwa;

2. naruszenie przepisu postępowania, to jest art. 365 § 1 k.p.c., polegające na błędnym przyjęciu, że Sądy w niniejszym postępowaniu oraz powódka są związani prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 8 września 2017 r. o wpisie w KRS pozwanej jako jego jednostki terenowej, podczas gdy takie związanie postanowieniem Sądu Rejonowego z 8 września 2017 r. nie ma miejsca. Istotny wpływ naruszenia na wynik sprawy polega na tym, że wskutek popełnionego naruszenia Sąd Apelacyjny niesłusznie odmówił powódce interesu prawnego w niniejszym sporze, co stanowiło bezpośrednią podstawę oddalenia apelacji (a wcześniej powództwa).

Powołując się na tak sformułowane zarzuty kasacyjne, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym o kosztach zastępstwa procesowego powódki według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznawana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna nie jest uzasadniona, ponieważ zaskarżony nią wyrok Sądu drugiej instancji, mimo częściowo błędnego uzasadnienia, odpowiada prawu.

Zdaniem Sądu Najwyższego, skarżąca słusznie zarzuca, że w sprawie doszło do naruszenia art. 189 k.p.c. w następstwie przyjęcia przez Sąd drugiej instancji braku interesu prawnego skarżącej w ustaleniu, że pozwana międzyzakładowa organizacja (...) nie ma statusu międzyzakładowej organizacji

związkowej, w związku z czym nie objęła zakresem swojego działania zakładu pracy skarżącej. Jak wyjaśnił bowiem Sąd Najwyższy wyroku z dnia 20 maja 2011 r., II PK 295/10 (OSNP 2012 nr 13-14, poz. 169), pracodawcy przysługuje przeciwko międzyzakładowej organizacji związkowej roszczenie o ustalenie, że jest (nie jest) objęty zakresem działania tej organizacji (art. 189 k.p.c.).

Pogląd prawny wyrażony w powołanym wyroku, w pełni aprobowany przez obecny skład Sądu Najwyższego, jest oparty na następujących założeniach interpretacyjnych. W judykaturze podkreśla się, że art. 189 k.p.c., mimo umieszczenia go w Kodeksie postępowania cywilnego, a więc w akcie prawnym regulującym problematykę procesową, ma w istocie charakter materialnoprawny. Zapewnia bowiem prawo do ochrony praw podmiotowych przez ustalenie istnienia prawa lub stosunku prawnego w formie, która nie znajduje oparcia w innych przepisach prawa materialnego. Przedmiotem powództwa o ustalenie są zatem prawa podmiotowe (majątkowe bądź niemajątkowe, służące określonym podmiotom względem innych podmiotów) lub stosunki prawne, a ściślej - stosunki cywilnoprawne w rozumieniu art. 1 k.p.c., których koniecznymi elementami są prawa podmiotowe i odpowiadające im obowiązki stron występujących wobec siebie jako równoprawni partnerzy (por. A. Wolter, J. Igantowicz, K. Stefaniuk: *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, wydanie 2, Warszawa 1998, s. 107 oraz Z. Radwański: *Prawo cywilne - część ogólna*, wydanie czwarte - zmienione i poszerzone, Warszawa 1999, s. 84), do których to stosunków zaliczane są także stosunki prawne z zakresu prawa pracy. Samo powództwo może mieć charakter pozytywny (o stwierdzenie istnienia) albo negatywny (o stwierdzenie nieistnienia). Dopuszczalne jest przy tym ustalenie w tym trybie faktu mającego charakter prawotwórczy, jeśli żądanie pozwu w istocie zmierza do ustalenia prawa lub stosunku prawnego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 marca 1984 r., I PRN 23/84, OSP 1985 nr 6, poz. 120; z dnia 15 grudnia 1995 r., III CRN 51/95, niepublikowany; z dnia 25 czerwca 1997 r., III 563/97, niepublikowany i z dnia 11 lipca 1997 r., II CKN 280/97, LEX nr 255613).

Dla skutecznego dochodzenia z mocy art. 189 k.p.c. ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia prawa bądź stosunku prawnego niezbędne jest przy tym spełnienie przewidzianego w tym przepisie warunku w postaci wykazania przez

powoda interesu prawnego w zgłoszeniu takiego żądania. O interesie prawnym w rozumieniu komentowanego przepisu można zatem mówić wówczas, gdy występuje stan niepewności co do istnienia prawa lub stosunku prawnego, a wynik postępowania doprowadzi do usunięcia tej niejasności i zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, definitywnie kończąc trwający spór albo prewencyjnie zapobiegając powstaniu takiego sporu w przyszłości. W grę wchodzi przy tym sytuacja, w której powód może uczynić zadość potrzebie ochrony swej sfery prawnej przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia prawa lub stosunku prawnego. W konsekwencji interes ten nie występuje, jeśli osoba zainteresowana może na innej drodze, np. w procesie o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, a nawet w drodze orzeczenia o charakterze deklaratywnym osiągnąć swój cel (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 grudnia 1979 r., III PR 78/79, LEX nr 5124; z dnia 1 grudnia 1983 r., IPRN 189/83, OSNCP 1984 nr7, poz. 83; z dnia 30 października 1990 r., I CR 649/90, LEX nr 158145; z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 201/97, Monitor Prawn. 1998 nr 2, poz. 3; z dnia 21 stycznia 1998 r., II CKN 572/97, LEX nr 50644; z dnia 14 września 1998 r., I PKN 334/98, OSNAPiUS 1999 nr 20, poz. 646; z dnia 9 maja 2000 r., IV CKN 686/00, LEX nr 602301; z dnia 8 stycznia 2(...) r., I PKN 763/00, LEX nr 558274 oraz postanowienia: z dnia 16 kwietnia 2009 r., I CZ 15/09, LEX nr 738325 i z dnia 29 października 2009 r., III CZP 79/09, LEX nr 533836).

W tym miejscu Sąd Najwyższy w obecnym składzie pragnie jednak zauważyć, że pogładowi, zgodnie z którym możliwość dochodzenia przez powoda świadczeń z określonego stosunku prawnego wyklucza istnienie interesu prawnego w ustaleniu tego stosunku, należy przypisać znaczenie zasady, od której istnieją wyjątki. Decydujące w tym zakresie powinny być właściwości stosunku prawnego. Interes prawny może bowiem polegać na usunięciu niepewności co do prawa majątkowego, które jeszcze się nie zaktualizowało, a także praw o charakterze niemajątkowym. Przykładowo na gruncie wzajemnych relacji między pracownikiem i jego pracodawcą ustalenie istnienia stosunku pracy warunkuje prawo do niektórych bieżących i przyszłych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a także rzutuje, przez konstrukcję stażu ubezpieczenia, na ich wysokość. Ustalenie istnienia lub treści stosunku pracy jest w takim przypadku sposobem ochrony praw i uprawnień

pracowniczych, gdy jeszcze nie jest możliwe dochodzenie świadczeń od pracodawcy albo z ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2017 r., I PK 132/16, LEX nr 2309608). Dlatego ustalenie rzeczywistej treści stosunku pracy może być konieczne do zweryfikowania potencjalnych roszczeń pracownika, jakie w przyszłości mogą zostać skierowane w stosunku do pracodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 2010 r., II PK 342/09, OSNP 2011 nr 19-20, poz. 247). Art. 189 k.p.c. nie zawiera żadnych ograniczeń w zakresie wytaczania powództwa o ustalenie poza wykazaniem skonkretyzowanego interesu prawnego. Uzależnienie powództwa o ustalenie od interesu prawnego należy pojmować elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni pojęcia interesu prawnego, konkretnych okoliczności danej sprawy i tego czy w drodze powództwa o świadczenie strona może uzyskać pełną ochronę swoich praw. Pojęcie interesu prawnego - w obecnie obowiązującym porządku prawnym - powinno być zatem interpretowane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądu w celu zapewnienia ochrony prawnej. Wyrok wydany na podstawie art. 189 k.p.c. usuwa bowiem niepewność stanu prawnego zachodzącą w stosunkach między legitymowanym interesem prawnym powodem a wyznaczonym tym interesem pozwany. Interes prawny oznacza więc istniejącą po stronie powoda potrzebę wprowadzenia jasności i pewności prawnej w sferze jego sytuacji prawnej, wyznaczonej konkretnym stosunkiem prawnym, zagrożonej, a niekiedy nawet naruszonej już przez pozwanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2014 r., I PK 234/13, LEX nr 1480057).

W kwestii legitymacji czynnej i biernej stron postępowania w sprawie o ustalenie wypada z kolei stwierdzić, że jeśli przedmiotem takiego postępowania jest ustalenie faktu objęcia pracodawcy zakresem działania jednostki organizacyjnej związku zawodowego, to wiąże się ono z potwierdzeniem istnienia po stronie pracodawcy szeregu obowiązków względem tej jednostki organizacyjnej z zakresu zarówno indywidualnego, jak i zbiorowego prawa pracy. Pracodawca jest podmiotem wspomnianych obowiązków z zakresu indywidualnego i zbiorowego prawa pracy, związanych z działaniem na jego terenie zakładowej lub międzyzakładowej organizacji związkowej, wobec czego to jemu też przysługuje legitymacja czynna w procesie wytaczanym w trybie art. 189 k.p.c. Natomiast

legitymowaną biernie w tego rodzaju sporze pozostaje organizacja związkowa, skoro to z ustaleniem jej statusu i wynikającymi z niego uprawnieniami do reprezentacji interesów pracowniczych łączy się zagrożenie pracodawcy istnienia owych obowiązków. Potwierdzenie bądź zanegowanie na drodze sądowej faktu prawotwórczego, jakim jest status międzyzakładowej organizacji związkowej, nie może wszakże obyć się bez jej udziału w procesie, gdyż niedopuszczalne jest dochodzenie ustalenia istnienia prawa lub stosunku prawnego łączącego powoda z podmiotem niebędącym w sprawie pozwanym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 kwietnia 1995 r., I PZP 12/95, OSNAPiUS 1996 nr 19, poz. 241).

Podsumowując ten wątek rozważań i odnosząc go do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy trzeba więc stwierdzić, że pracodawca z reguły ma interes prawny w ustaleniu przez sąd faktu prawotwórczego, jakim jest nieobjęcie tegoż pracodawcy zakresem działania międzyzakładowej organizacji związkowej, skoro z faktu tego może wyprowadzić swoje uprawnienie do nietraktowania organizacji związkowej jako partnera w sytuacjach, z którymi przepisy prawa pracy łączą obowiązek owego współdziałania. Rozstrzygnięcie tejże kwestii kończy zaś spór toczący się już pomiędzy stronami i jednocześnie zapobiega powstaniu w przyszłości kolejnych sporów nie tylko pomiędzy partnerami społecznymi, ale także stronami indywidualnych stosunków pracy. Nie istnieje przy tym możliwość usunięcia tego rodzaju wątpliwości odnośnie do statusu strony pozwanej na innej drodze, bo chociaż stosunki prawne pomiędzy pracodawcami a organizacjami związkowymi są zaliczane do zbiorowego prawa pracy, to omawiana kwestia nie należy do kategorii sporów zbiorowych w rozumieniu ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych. W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy oznacza to, że nie ma racji Sąd drugiej instancji, uznając, że kwestia będąca przedmiotem sporu w tej sprawie może zostać definitywnie rozstrzygnięta w toczących się już postępowaniach wszczętych przez pracowników, z którymi skarżąca rozwiązała umowy o pracę i których rozstrzygnięcie zależy od tego, czy międzyzakładowa organizacja (...) posiada status międzyzakładowej organizacji związkowej oraz czy objęła ona zakresem swojego działania zakład pracy skarżącej. Po pierwsze bowiem, we wspomnianych postępowaniach skarżąca ma

status pozwanej, a zatem nie była ich inicjatorem, co powoduje, że występujący w niniejszej sprawie jej interes prawny nie może być negowany z powołaniem się na możliwość wytoczenia przez skarżącą powództwa o świadczenie lub o ukształtowanie prawa bądź stosunku prawnego, skoro skarżąca nie ma legitymacji czynnej do wytoczenia takiego powództwa. Po drugie, rozstrzygnięcie wspomnianej kwestii w obu opisanych postępowaniach może odnosić się tylko do momentu, w którym skarżąca podejmowała decyzję o wypowiedzeniu pracownikom skarżącej umów o pracę, ponieważ to wówczas powinna skonsultować zamiar wypowiedzenia z reprezentującą pracownika organizacją związkową bądź uzyskać zgodę tej organizacji na rozwiązanie stosunku pracy w sytuacji, w której pracownik ten może podlegać szczególnej ochronie trwałości tego stosunku na podstawie art. 32 ustawy o związkach zawodowych. Po trzecie, jak ustaliły Sądy *meriti*, skarżąca co najmniej kilkakrotnie zawiadamiała międzyzakładową organizację (...) o różnych zdarzeniach oraz konsultowała się z nią w sprawach, co do których istniał obowiązek współdziałania przez pracodawcę z organizacją związkową. Potrzeba usunięcia na przyszłość wątpliwości, czy taki obowiązek nadal istnieje, również świadczy zaś o tym, że skarżąca miała w chwili wytoczenia powództwa w niniejszej sprawie oraz ma nadal interes prawny w ustaleniu faktów prawotwórczych będących przedmiotem jej pozwu. Wreszcie, brak interesu prawnego skarżącej nie może być wywodzony z faktu zarejestrowania międzyzakładowej organizacji (...) w KRS. Ta okoliczność ma bowiem wpływ, o czym będzie jeszcze mowa, na merytoryczną zasadność powództwa o ustalenie, natomiast pozostaje bez wpływu na ocenę występowania interesu prawnego. Przeciwnie stanowisko Sądu Apelacyjnego nie jest więc prawidłowe.

Przedstawione wyżej rozważania nie oznaczają jednak, że rozpoznawana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie. O ile bowiem jej powództwo o ustalenie nie może zostać uznane za bezzasadne z powodu braku interesu prawnego, o tyle jego bezzasadność wynika z merytorycznej analizy argumentacji mającej świadczyć o tym, że międzyzakładowa organizacja (...) nie posiada statusu międzyzakładowej organizacji związkowej i nie obejmuje zakresem działania zakładu pracy skarżącej.

W tym zakresie szczególnie istotne znaczenie ma ocena zasadności kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 13 pkt 7 w związku z art. 9 ustawy o związkach zawodowych, gdyż zdaniem skarżącej statut WZZ Z. nie zawiera obligatoryjnych elementów określonych w powołanym przepisie, co również zdaniem skarżącej zostało błędnie zinterpretowane przez Sąd drugiej instancji.

Trzeba więc przypomnieć, że w myśl art. 13 pkt 7 statut związku zawodowego ma określać (między innymi) strukturę organizacyjną związku zawodowego ze wskazaniem, które z jednostek organizacyjnych związku mają osobowość prawną. Kategoryczne brzmienie powołanego przepisu należy jednak wyklądać z uwzględnieniem regulacji art. 9 ustawy o związkach zawodowych. Przepis ten stanowi zaś, że statuty i uchwały związkowe określają swobodnie struktury organizacyjne związków zawodowych, a zobowiązania majątkowe mogą podejmować wyłącznie statutowe organy struktur związkowych posiadających osobowość prawną. Jak wyjaśnił z kolei Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 25 marca 1993 r., I PZP 73/93 (OSNC 1993 nr 10, poz. 169), odwołując się do zasady wolności związkowej wynikającej, między innymi, z ratyfikowanej przez nasze państwo Konwencji nr 87 MOP z dnia 9 lipca 1948 r. (Dz.U. z 1958 r., Nr 29, poz. 125) dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych, wola związku znajduje wyraz zwłaszcza w jego statucie, w którym członkowie rozstrzygają swobodnie między innymi o tym, czy i które jego jednostki organizacyjne mają mieć osobowość prawną. Oznacza to tyle, że statut związku zawodowego nie musi mieć jakiejś z góry określonej formy (struktury) i na przykład zawierać odrębny rozdział poświęcony jednostkom organizacyjnym związku. Wystarczy, aby owe jednostki organizacyjne zostały wymienione w statucie i dały się zidentyfikować, przy czym z użycia w art. 13 pkt 7 ustawy o związkach zawodowych zwrotu „strukturę organizacyjną związku” należy wnioskować, że wystarczające jest rodzajowe określenie tych jednostek organizacyjnych polegające na podaniu ich typu (typów), a nie ich wskazanie z podaniem nazwy, siedziby i szczegółowo oznaczonego zakresu działania. Na tym bowiem polega przewidziane w art. 9 ustawy o związkach zawodowych sformułowanie „określają swobodnie” użyte w odniesieniu do struktur organizacyjnych związku. Jak trafnie konstatuje natomiast Sąd drugiej instancji,

statut WZZ Z., choć nie zawiera wyodrębnionego rozdziału poświęconego strukturze organizacyjnej tego związku, to wbrew odmiennemu stanowisku skarżącej, zawiera jednak regulacje określające jego strukturę organizacyjną, w § 3 i § 4 wymieniając nie tylko międzyzakładowe organizacje związkowe, ale także organizacje zakładowe, środowiskowe i branżowe. Regulacje te, zważywszy na swobodę związku w tym zakresie wynikającą z art. 9 ustawy o związkach zawodowych, należy więc uznać za spełniające wymogi art. 13 pkt 7 tej ustawy. Wspomniane regulacje uzupełnia z kolei § 1 ust. 10 stanowiący, że jednostki organizacyjne związku nabywają osobowość prawną zgodnie z przepisami na mocy uchwały zarządu krajowego. Jak wynika zaś z ustaleń faktycznych poczynionych w niniejszej sprawie, stosowne uchwały zarządu WZZ Z. dotyczące międzyzakładowej organizacji (...) zostały podjęte już w dniu 15 lutego 2016 r. Z tych przyczyn kasacyjny zarzut naruszenia art. 13 pkt 7 w związku z art. 9 ustawy o związkach zawodowych jest oczywiście bezzasadny.

Nie do końca zrozumiałą jest z kolei zarzut naruszenia art. 35 k.c., jeśli zważyć, że zdaniem skarżącej wspomniane naruszenie ma polegać na błędnym uznaniu przez Sąd drugiej instancji, że międzyzakładowa organizacja (...) posiada osobowość prawną nadaną jej uchwałą zarządu WZZ Z. w sytuacji, gdy taka możliwość nie istnieje, zaś statut tego związku zawodowego nie zawiera stosownej podstawy umożliwiającej powoływanie jednostek organizacyjnych mających osobowość prawną.

W tym zakresie Sąd Najwyższy zauważa przede wszystkim, że kwestia posiadania bądź nieposiadania osobowości prawnej, co trafnie podnosi zresztą Sąd Apelacyjny w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku, pozostaje bez jakiegokolwiek wpływu na rozstrzygnięcie sporu zainicjowanego powództwem o ustalenie, że międzyzakładowa organizacja (...) nie posiada statusu międzyzakładowej organizacji związkowej, w związku z czym nie objęła zakresem swojego działania zakładu pracy skarżącej. Jak wynika bowiem z jednoznacznego brzmienia powołanego wcześniej art. 9 ustawy o związkach zawodowych posiadanie przez konkretną jednostkę organizacyjną osobowości prawnej ma znaczenie jedynie w przypadku podejmowania przez tę jednostkę zobowiązań majątkowych. Tymczasem relacje pomiędzy pracodawcą a organizacją związkową

obejmującą zakresem działania zakład pracy tego pracodawcy zarówno w zakresie indywidualnego, jak i zbiorowego prawa pracy nie wymagają podejmowania przez organizację związkową zobowiązań majątkowych, lecz opierają się wyłącznie na współdziałaniu w sprawach, w których takie współdziałanie wynika z obowiązujących przepisów prawa. Aby posiadać status jednostki organizacyjnej związku obejmującej zakresem działania zakład pracy pracodawcy, jednostka ta nie musi więc mieć osobowości prawnej.

Niezależnie jednak od przytoczonej wyżej argumentacji, Sąd Najwyższy stwierdza, że kwestia osobowości prawnej jednostek organizacyjnych związku zawodowego została już rozstrzygnięta w jego dotychczasowym orzecznictwie, w szczególności zaś w trafnie powołanej przez Sądy *meriti* uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 25 marca 1993 r., I PZP 73/93 (OSNC 1993 nr 10, poz. 169), w której – choć bezpośrednio dotyczyła ona NSZZ „Solidarność” – w sposób odnoszący się także do innych związków zawodowych wyjaśniono między innymi, że na podstawie rejestracji związku zawodowego osobowość prawną uzyskuje tylko ten związek, a jednostki organizacyjne związku zawodowego powstające później nabywają osobowość prawną z chwilą uzyskania – zgodnie ze statutem związku – prawa do działania w charakterze statutowych struktur związku. Z przepisów ustawy o związkach zawodowych niedwuznacznie wynika bowiem, że rejestracji podlega związek zawodowy, a nie (także) jego wewnętrzne struktury organizacyjne. Kategoryczność sformułowania zawartego w art. 13 pkt 7 ustawy o związkach zawodowych nie może być więc rozumiana w ten sposób, że każdy związek zawodowy musi w statucie określić jednostki organizacyjne mające osobowość prawną oraz że decyzja w tej sprawie nie może zostać podjęta przez związek już po jego zarejestrowaniu, przez wprowadzenie odpowiednich zmian w treści uchwalonego wcześniej i złożonego do rejestru sądowego statutu, a powołanego przepisu nie można wyjaśniać w taki sposób, by prowadziło to do ograniczenia swobody decyzji związków zawodowych w kwestii, czy ich wewnętrzne jednostki mają mieć osobowość prawną, lecz jedynie jako chęć wyraźniejszego zaakcentowania przez ustawodawcę jego woli, by osobowość tę jednostki organizacyjne uzyskiwały bez potrzeby ich dodatkowego rejestrowania się w sądzie. Jeżeli zatem dany związek zawodowy decyduje się na przyznanie osobowości

swoim jednostkom organizacyjnym już po uchwaleniu statutu i zarejestrowaniu związku w sądzie, to o chwili nabycia osobowości przez te jednostki nie może rozstrzygać moment wskazany w art. 15 ust. 1 ustawy o związkach zawodowych (moment rejestracji związku), lecz decyzja związku znajdująca wyraz w treści statutu i jego zmianach. Nowe jednostki - powstające w okresie późniejszym - osobowość prawną uzyskiwały i uzyskują natomiast w sposób „automatyczny” od momentu, od którego, zgodnie z wymaganiami określonymi w statucie, rozpoczyna się ich byt prawny jako wewnętrznych jednostek organizacyjnych związku.

Nieuzasadniony jest również kasacyjny zarzut naruszenia art. 365 § 1 k.p.c. Skarżąca, uzasadniając ten zarzut, zdaje się zresztą mylić związanie wyrokiem regulowane art. 365 k.p.c. z powagą rzeczy osądzonej uregulowaną w art. 366 k.p.c., na co wskazuje jej argumentacja opierająca się na braku tożsamości podmiotowej w postępowaniu rejestrowym, w wyniku którego doszło do zarejestrowania w KRS WZZ Z. i jego jednostek organizacyjnych oraz w niniejszej sprawie. Tymczasem z regulacji art. 365 § 1 k.p.c. wynika jedynie, że orzeczenie prawomocne (a więc także postanowienie wydane w postępowaniu rejestrowym, co wynika z art. 13 § 2 k.p.c.) wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Związanie prawomocnym wyrokiem, o którym mowa w art. 365 § 1 k.p.c., oznacza więc, że sąd obowiązany jest uznać, że kwestia prawna, która była już przedmiotem rozstrzygnięcia w pewnej sprawie, a która ma znaczenie prejudycjalne w innej sprawie przez niego rozpoznawanej, kształtuje się tak, jak przyjął sąd w prawomocnym wcześniejszym wyroku, nawet jeżeli argumentacja prawna, na której opiera się to rozstrzygnięcie, jest nietrafna (por. między innymi wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2019 r., II PK 300/17, LEX nr 2633610 i powołane tam orzecznictwo). Natomiast powaga rzeczy osądzonej uregulowana w art. 366 k.p.c. (*res iudicata*), choć wiąże się z prawomocnością orzeczenia sądowego (zarówno w ujęciu materialnym, jak i formalnym) i jest z nią ściśle powiązana, stanowi jednak odmienną konstrukcję prawną. Wyrok prawomocny ma bowiem powagę rzeczy osądzonej w rozumieniu art. 366 k.p.c. tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia, a ponadto tylko między tymi samymi stronami. Moc wiążąca

orzeczenia (art. 365 § 1 k.p.c.) może być natomiast rozważana tylko wtedy, gdy rozpoznawana jest inna sprawa niż ta, w której wydano poprzednie orzeczenie oraz gdy kwestia rozstrzygnięta innym wyrokiem stanowi zagadnienie wstępne. Moc wiążąca prawomocnego orzeczenia sądu charakteryzuje się przy tym dwoma aspektami, pierwszy z nich odnosi się tylko do faktu istnienia prawomocnego orzeczenia, drugi zaś dotyczy mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia i jest określany jako walor prawny rozstrzygnięcia (osądzenia) zawartego w treści orzeczenia. To on jest ściśle związany z powagą rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) i występuje w nowej sprawie pomiędzy tymi samymi stronami, choć przedmiot obu spraw jest inny.

Odnosząc te uwagi do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, wypada więc stwierdzić, że na pewno prawomocne postanowienie sądu rejestrowego nie ma w tej sprawie waloru powagi rzeczy osądzonej. Bez wątpienia natomiast znajduje w odniesieniu do niego zastosowanie regulacja art. 365 § 1 k.p.c., co oznacza, że nie może być podważana rozstrzygnięta w tym postanowieniu kwestia prawna, którą stanowi spełnienie przez WZZ Z. warunków formalnych uzasadniających rejestrację tego związku, a zatem także warunków, którym powinien odpowiadać statut tego związku, to jest między innymi warunku określenia struktury organizacyjnej związku ze wskazaniem, które z jednostek organizacyjnych związku mają osobowość prawną. Kwestia ta była zresztą przedmiotem wcześniejszych rozważań, które potwierdzają, że statut WZZ Z. spełnia wspomniany warunek.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.